

Avant milli onns devi anc Rumantschs en Glaruna

Nums locals èn per part pli dirs che crappa e tradeschan fastizs d'antierurs pievels

DA CLAUDIA CADRUVI

■ Il num «Pantenbrugg» regorda a la populaziun rumantscha che ha abità pli baud entadim Glaruna. Quai stà scrit sin ina tavla sper la punt che sa chatta da la vart glarunaisa al pe dal Tödi. Nums locals èn mintgatant pli resistents che crappa u fier. Els tradeschan anc tschientaners u millennis pli tard ils fastizs da pievels che han vivì en in lieu. Eruir la derivanza da nums è dentant ina scienza ch'in laic na chapescha strusch. Quai ch'è evident per ils etimologs, para ad in laic sco striegn. Tgi schess ch'il num «Chärpf / Kärpf» per il culm sur Elm haja da far insatge cun il rumantsch? «Chärpf» è bain in pled tudestg svizzer? Ma in etimolog vesa auters fastizs e suonda quels enfin ch'el vegn sin «carp» u rumantsch «crap». E quest exempel è anc sogn, cumpareglia cun interpretaziuns da nums, nua ch'il pled d'origin e quel ch'ins dovra oz, na cuntogna strusch pli in soli bustab u tun identic.

Cu hai dà Rumantschs?

En Glaruna tradeschan nums locals ch'i vegniva pledà «rumantsch» pli baud. Il «Dicziunari rumantsch grischun» a Cuir ha mess a disposiziun texts che descrivan la germanisaziun da questa cuntrada. Enfin l'11avel tschientaner hai dà Rumantschs en Glaruna.

La germanisaziun ha cumenzà gia en il 6avel u 7avel tschientaner. Ils Alemans èn vegnids dal Lai da Turitg entras la Planira da la Linth. En in text «Zeugnisse alter Zweisprachigkeit im Glarnerland» descriva Fritz Zopfi quest process a maun da differents nums locals. El suppona p. ex. ch'ils Alemans èn immigrads l'emprim en il Sernftal dad Elm.

Ditg vivì in sper l'auter

La populaziun tudestga e la populaziun rumantscha hajan vivì ditg ina sper l'autra en il Sernftal. Ils nums locals mussan ina lunga influenza viceversa da las duas culturas. L'expressiun locala «Blais, Pleis, Plisen» inditgescha en il Sernftal spundas carpusas. Ed en quest cas è la parantella rumantscha cun la «blais» evidenta era senza l'agid da l'etimolog. Ils Alemans han spert emprendì da la populaziun rumantscha co sa dustar en las Alps.

La Pantenbrugg maina sur ina profunda chavorgia. Il num da la punt è in fastiz ch'il rumantsch ha laschà enavos entadim Glaruna. ANR

I para curios ch'ils Alemans èn sa domiciliads l'emprim en la spuritga val laterala da la Sernf empè dad ir en la planira glarunaisa.

Ma Zopfi scriva ch'i fiss stà grev per ils Alemans da penetrar en la planira da Glaruna ch'era occupada dals Rumantschs. Cun il temp è il tudestg lura sa creschì da la planira viaden enfin entadim Glaruna. Quai ha cuzzà plirs tschientaners.

Rangellen (rumantsch, runcar), Gamperdun (latin, campu rotundu) u Ramin (latin, ruina) èn plets dad alps, flums u pradas ch'ils Glarunais han ertà dal rumantsch.

Alp Mer sur Pigniu

«Meur» è in num ch'i dat dapertut en Glaruna. Tenor Zopfi è «meur» uschè derasà pervi da la lunga convivenza dals dus pievels. L'expressiun derivava dal vegl pled german «mairja» che significhe-schia crap u mir da cunfin. Lieus, nua ch'il territori tudestg cunfinava cun possess rumantsch, survegnivan il num «meur». Era l'Alp Mer en la regiun dal Pass Pigniu (Veptga) è ina regiun da cunfin.

Zopfi manegia ch'ils Rumantschs hajan il davos stuì runcar per subsister sper ils Alemans. Els hajan vivì sin terren main favoraivel. Quai mussian ils nums

cun «meur» che cumparian adina en plazz main attractivs.

Era la «Pantenbrugg» sa chatta en in lieu plitost stgir e misterius en il Tierfed entadim Glaruna. La punt maina sur ina chavorgia profunda. Da quest lieu anora pon ins ascender vers il Kistenpass (Lembra) u era ir sin il Tödi. Gertrud Walch scriva en sia studia dals nums glarunais: «La Pantenbrugg è ina punt da crap che maina sur la Linth en la vischnanca Linthal... I sa tracta en sasez d'in pled dubel, in cas spezial. Cura ch'ins na ha betg pli chapì il pled latin «pons» per punt, han ins aschuntà il pled tudestg «brugg'»»